

مثنوی شناسی ۱

سیمای الهی زن در مثنوی

با نگاهی به حکایت

اعراض در ویش و ماجرای او با همسر

(استزاد ابیات ۲۲۶۲ به بعد)

تحقیق و تألیف

رضا کاملی

مثنوی شناسی ۱
سیمای الهی زن از منظر مثنوی
تالیف و تحقیق: رضا کاملی
صفحه آرایی: سحر لطفی
طراحی جلد: هدا کاملی
شمارگان: ۱۰۰۰

نوبت چاپ: اول
قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

ناشر: نامه مهر

مکانی: تهران - نارمک - انتهای خیابان گلستان - خیابان پوری محمد
خیابان تجریش - بلاک ۱۰۴ - طبقه اول

شماره تماس: ۰۹۱۲۵۸۷۶۳ - ۰۳۹۵۵۸۰۳۳۵۵

پست الکترونیک: Nameyemehr@yahoo.com

اینستاگرام: Namey_Mehr

سرشناسه: کاملی، رضا، ۱۳۱۶ -

عنوان قرارداد: مثنوی برگزیده. شرح

عنوان و نام پدیدآور: سیمای الهی زن در مثنوی: با نگاهی به حکایت اعرابی درویش و ماجرای او با
همسر (دفتر اول ابیات ۲۲۶۲ به بعد) / تحقیق و تالیف رضا کاملی.

مشخصات نشر: تهران: نامه مهر، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۸۷ ص:؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

فروست: مثنوی شناسی: ۱.

شابک: ۹۵۵-۶۰۰-۹۷۸-۱۸۰۰۰۰ ر.تال

وضعیت: فهرست نویسی: فیا

یادداشت: عنوان به فرانسه: Reza Kameli, La connaissance de Mathnavy Le visage saint: de la Femme en Mathnavy Chercheur et rediger.

موضوع: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. مثنوی -- نقد و تفسیر

موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn-e Mohammad -- ۱۲۰۷ - ۱۲۷۳ --

Characters-- Women

موضوع: مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. مثنوی -- نقد و تفسیر

موضوع: Mowlavi, Jalaloddin Mohammad ibn Mohammad -- ۱۲۰۷ - ۱۲۷۳ -- Masnavi--

Criticism and Interpretation

موضوع: زنان در ادبیات

موضوع: Women in literature

موضوع: شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد

موضوع: Persian poetry -- History and criticism -- ۱۳th century

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ک ۲۹ / ۵۳۰۷ PIR

رده بندی دیوبی: ۱/۳۱ اقا

شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۶۶۵۱۹

فهرست

دیباچه نویسنده

نحوه تبیین مسائل برای آیندگان در کتاب مشنوی
عوامل جاذبیت گفته های مولانا از دیدگاه استاد علامه محمدتقی جعفری

کتابها

بخش نخست

حاجت اعرابی درویش و ماجرای او با همسر

قصه اعرابی درویش و ماجرای زن با او به سبب قلت و درویشی

مفرود شدن مریدان محتاج به مدعیان مزور

قصه اعرابی درویش و ماجرای زن با او

بحث ساختن پیرامین وجود انسان

خرده گیرد در سخن پر بارید

بخش دوم

صبر فرمودن اعرابی زن را

صبر فرمودن اعرابی زن خود را و فضیلت صبر و فقر بیان کردن با زن

بخش سوم

اعتراض زن به شوی

این مقام توکل ترا نیست

اعتراض مجدد زن: لَمْ تَقُولُون مَالًا تَفْعَلُون

بخش چهارم

نصیحت فرمودن مرد زن را

نصیحت کردن مرد مر زن را که در فقیران به خواری منکر

بخش پنجم

مراعات نمودن زن شوی را

مراعات کردن زن شوهر را و استغفار کردن از گفته خویش

مراعات کردن زن شوی را

بخش ششم

در بیان خبری از رسول (ص) مقام الهی زنان

در بیان این خبر که «إِنَّهُنَّ يَغْلِبْنَ الْعَاقِلَ وَ يَغْلِبُهُنَّ الْجَاهِلُ»

۶۹	تسلیم مرد خود را به نظرات همسر
۶۹	تسلیم کردن مرد خود را به آنچه التماس زن بود
	بخش هشتم
۷۵	مخلص ماجرا
۷۵	مخلص ماجرای عرب و جفت او
	بخش نهم
۸۳	دل نهادن عرب بر اتماس دلبر خویش
۸۳	تسلیم مرا حیلتي و امتحانی نیست
	بخش دهم
۹۲	یقین کردن زن از طریق طلب
۹۲	تعیین کردن زن مطابق طلب روزی کدخدای خود را و قبول کردن او
	بخش یازدهم
۱۰۲	هدیه بردن اعرابی
۱۰۲	هدیه بردن عرب سپردن آن به امیرالمؤمنین
۱۰۴	شرح اشعار
	بخش دوازدهم
۱۰۷	در نمد دوختن سیوی آبرای زن
۱۰۸	در نمد دوختن زن سیوی آب را
۱۱۲	بر سبوی لرزان بد از آفات دهر
	بخش سیزدهم
۱۱۶	پیش آمدن نقیبان و دربانان
۱۱۶	پیش آمدن نقیبان و دربانان خلیفه از بهر اکرام اعرابی و پذیرفتن او را
	بخش چهاردهم
۱۲۱	سپردن عرب هدیه به نقیبان
۱۲۱	سپردن عرب هدیه را (سیو) به غلامان خلیفه
	بخش پانزدهم
۱۳۱	پذیرش هدیه از سوی خلیفه
۱۳۱	قبول کردن خلیفه هدیه را
	خاطره ای از استاد
۱۴۰	یک خاطره از استاد علامه محمد تقی جعفری

ملحقات

- ۱- سخنرانی هنری ماسه فرانسوی در سوربن پاریس ۵
- ۲- جفت متضاد درون از دیدگاه یونگ ۶
- ۳- دیدگاه های کمبل به شرایط و تعریف ازدواج ۹
- ۴- درباره فتوت معنوی ۱۰
- ۵- در مورد ارزش و اهمیت منابع طبیعی زمین ۱۳
- ۶- دیدگاه های رئیس سیاتل به ارزش و اهمیت منابع طبیعی ۱۴
- ۷- شرحی بر متن اشعار بر اساس مخلص داستان ۱۷
- ۸- شرحی بر فتوت معنوی ۱۸
- ۹- الگونگی و تشکیل کلام ۶۰
- ۱۰- اهدیت شعر در سلامت جامعه ۶۳
- ۱۱- شرحی بر اشعار دیوان شمس ۶۵
- ۱۲- خطای تطبیق ۶۸
- ۱۳- شرحی بر نظرات هر دو گروه مسلمانان ۶۹
- ۱۴- شرحی بر یک بیت از مشرق ۷۱
- ۱۵- اشعاری از شیخ محمود شبستری درباره ساخت وحدت ۷۳
- ۱۶- شرحی بر ذهن وسوسه گر ۷۵
- ۱۷- آن یکی نحوی به کشتی در نشست ۷۶

نمایه

- ۱- منابع و کتب استفاده شده در این کتاب ۸۱
- ۲- از این نویسندگان دست تهیه و چاپ ۸۷

دیباچه نویسندگان

نحوه تبیین مسائل برای آیندگان در کتاب مثنوی

مثنوی کتابی است در تبیین و تشریح جدایی انسان از معشوق. گویی دیباچه‌ی این کتاب به صورت چکیده و شش دفتر آن به صورت مبسوط اسرار این جدایی و نحوه رسیدن به ایستادن را برای خوانندگان و رهپویان طریقت شرح می‌دهند. در همین زمینه نکاتی که ذیلاً مطرح میشود قابل بررسی است:

۱- کلیه حکایات شش دفتر در رفع یک - تیقت را بیان می‌کنند و آنهم راه وصل است.

۲- علاوه بر این وحدت و هماهنگی میان شش دفتر - گاه چند حکایت حول یک محور در مباحث طریقت مطرح میشود و مولوی نام به گام به همین ترتیب خواننده را به پیش میبرد.

۳- همانگونه که استادان بزرگ حکمت، عرفان و متافیزیک جمعاً و: ابن سینا، سهروردی، ابن عربی، نظامی، سعدی، فردوسی، حافظ و دیگران - رید به شیوه‌ی خویش مسیر وصل را شرح داده اند؛ مولوی نیز به شیوه خاصی، تجربیات شهودی و تحقیقات علمی خود را در طریقت، به جویندگان و تشنگان این راه آموزش داده است. او به شکل استادانه‌ای با نظر به ریزه کاریهای زندگی هر کس، درس هایش را عملی و کاملاً تجربی پیش می‌برد.

۴- از آنجا که مثنوی اساساً کتابی آموزشی محسوب میشود، لذا مسائل را در قالبی کاملاً قابل لمس و تجربی برای کلیه انسان‌ها در هر سطح و مرحله‌ای دانش و معلومات، تعلیم میدهد، جمله‌ی «من بهر جمعیتی نالان شدم» را از ایراد رهگذر نیز میتوان نگرست. یعنی من به سطوح مختلف جامعه نظر داشته‌ام.

۵- در زمان حیات پربرت مولوی از کلیه طبقات انسانهای محقق و دانشجو حتی کسبه و صنعت‌گران و... در جلسات درسش در قونیه شرکت می‌کردند. چون در طریقت میبایست، دانستن و کشف اسرار مسیر توسط هر فرد جداگانه پی‌گیری شود، لذا در آن دفتر ششم ناتمام است و بدون گرفتن نتیجه پایان می‌یابد و اتمام مسیر به عهد دیگران است.

۷- در هر حالتی، اشکالات و چالش‌های پیش رو توسط پیر قونیه تشخیص داده شده و مطرح میگردد. آن‌ها سعی می‌تواند با دقت و هوشمندی از آن چالش عبور کرده و در راه وصل مهیا گردد. برای شناساندن چالش‌ها از زبان مردم کوچک و بازار بهره می‌برد و گاه با استفاده از یک نگاه طنز از به کار بردن کلمات مستحجن نیز ابایی ندارد.

۸- گفتن جمله‌ی «من بهر جمعیتی نالان شدم» نشان دهنده‌ی آشنایی او با اشکالات رفتاری انسانهاست. و همین مساله باعث میشود که مولوی بتواند معلمی توانمند در آموزش مسیر معرفت باشد.

۹- توجه به زندگی پر فراز و نشیب شخص مولانا در بلایه و مسافرتها و خانوادگی او نیز میتواند برای علاقمندان مفید باشد.

۱۰- برای درک عمیق مثنوی، خواندن و لذت بردن از حکایات به تنهایی کافی نیست بلکه لازم است با آن زندگی کرده، یکی شد و ریزه کاریهایش را با همه‌ی وجود حس کرد. در واقع میتوان گفت: کتاب مثنوی مانند بسیاری دیگر از آثار معنوی عرفانی و آموزشی، دارای یک پوسته و یک مغز بوده و برای درک عمیق آن باید پوسته را به کناری زد.

را انجام دهیم و سپس مغز کلام را از میان آن استخراج نماییم.

مولوی در بیان ظاهر حکایات گاه از شخصیت های تاریخی و اسطوره ای بهره میبرد. شخصیت هایی مانند انبیاء، بزرگان و پادشاهان، سپاهیان آنان، فرشته ها و... گاهی نیز در داستانهای او موجودات فراماده و حتی حیواناتی مانند شیر، روباه، خرگوش و نقش آفرینی میکنند. گاهی ظاهر حکایات محدود به زمان و مکان خاصی هستند اما وقتی پوسته ی ظاهر را کنار بزنیم مغز و چکیده ی مطالب فراتر از زمان مطرح میشوند. میتوان گفت: مثنوی متعلق به کلیه قرون و اعصار بوده و برای همه موجودات هوشمند گاه، حردمند و دارای اراده مفید و مؤثر میباشد. گویی پوسته ی حکایات وظیفه انتقال اصل مطلب را به آیندگان بر عهده دارد. پوسته ی داستانها مانند موشکی است که سرشنین اصل (مغز مطلب) را به سده ها یا حتی هزاره های دیگر میرساند. در همین زمینه مولوی در دفتر ششم ابیات ۴۷۲۴ می فرماید:

هندو و قفچاق و روم و رخش جمله یک رنگ اند اندر گور خوش
تا بدانی کان همه رنگ را نما جمله روپوشست و مکر و مُستعار
رنگ باقی صیغه الله است و بس غیر آن بر بسته دان همچون جَرَس

مولوی مغز را اینجا با کلمه ی صیغه الله (رنگ خداوند) معرفی میکند و پوست را تنوع انسانها و افراد در خلق حکایت های متنوع می داند و آنها را وپوش، مکر، مُستعار و جرس و زنگی که به شتر می بندند می داند، البته برای آگاهی از چیز دیگر روشی که نگارنده در جهت تشخیص پوسته، مغز و به دست آوردن اصل مطلب مثنوی در این نوشته به کار برده نیازمند توضیحاتی است که ذیلا ذکر میشود.

الف- بررسی ترکیبی اشعار و حکایت های مثنوی: جهت دستیابی به عصاره هر حکایت لازمست مفاهیم و موضوعات مشابه در حکایتهای دیگر نیز مورد توجه و دقت قرار گیرد.

ب- بررسی مآخذ دینی: چون در اغلب حکایات و داستانها، مثنوی از آیات قرآن

و احادیث بهره برده است (در حدود چند هزار آیه قرآن و احادیث اولیاء و بزرگان و پیامبر گرامی اسلام) لذا توجه و بررسی آن آیات و گفتار بزرگان و درک مفاهیم آنها در واقع کلید گشایش دشواریهای مثنوی است.

ج- بررسی مآخذ فرهنگی و بومی: برای مثال در حکایت های مثنوی بارها با ضرب المثل های فارسی (و حتی گاهی ترکی و عربی) روبه رو میشویم. توجه به اصل و ریشه ی ضرب المثل می تواند در فهم حکایات راهگشا باشد. زبانزدهای مثنوی، به انبیاء و ملت های گذشته و روایت آنها در کتب مقدس (قرآن مجید، کتب عهدین و ...) مربوط میشود.

د- در بررسی های بعمل آمده جهت موضوع کتاب حاضر از حکایت های چند از مثنوی استفاده گردیده: حکایت اعرابی درویش، سلطان محمود و دزدان چغز و موش و ...

ه- علاوه به کتاب مثنوی، به منظر روشن شدن موضوع کتاب حاضر از تحقیقات و نوشته های کتب زیر استفاده گردیده:

روانشناس سوئیس، یونگ- قدرت اسطوره، جوزف کمبل- سفر نفس، تقریرات استاد دکتر مهدی حائری یزدی- شرح رباعی ۱۵ جلدی مثنوی، استاد علامه محمدتقی جعفری- تحقیقات دکتر ناصری، در کتاب یک کوانتوم، عرفان و درمان ز- بر مبنای تحقیقات و بررسی های به عمل آمده، مقام زنان در زندگی، نقشی معنوی و مکمل نقش عقلی مردان می باشد. بر این اساس زنان هدایت کننده مردان بسوی خداوند و دستیابی به آنچه بنام عرفان الهی است می باشند.

طبق تحقیقات بعمل آمده، نیمکره چپ مغز با نیمکره راست باید به وحدت برسد و این وحدت در ازدواج و زندگی آرام و بدور از اختلاف یک زوج صورت می پذیرد.

وحدت یک زوج سبب می شود طبق بیان مولوی در کتاب مثنوی، عقل بکمک نفس الرحمن، مسیر بسوی راهیابی در مقام قرب ربوبی را پیموده و این راه سخت

نباله کار با کوشش و زحمات انسان در سایه تدابیر عقل، به سرانجام می‌رسد،
ید اذعان نمود که این تحقیق مراحل نخستین خود را در نوشته‌های فارسی زبان
نجام رسانده و تکامل آن بکمک محققین و علاقمندان به این پیر بزرگ در قونیه
به قول هانری ماسه فرانسوی، یگانه تمام دوران‌ها) 'باید به سرانجام برسد.
پس این کتاب به امید آنروز که ایرانیان کنجکاو و محقق اسرار این کتاب را
گشایند اولین قدم‌های این مسیر می‌باشد.

رضا کاملی

www.ketab.ir